शातातपः "अयनेषु तु यद्दत्तं षड़शीतिमुखेषु च। चन्द्रसूर्य्योपरागे च दत्तं भवति चाक्षयम्"। नारदः "विशाखासु यदा भानुः कृत्तिकासु च चन्द्रमाः। स योगः पद्मको नाम पुष्करेष्वतिदुर्लभः"।

अथ निषिद्धकालाः तत्र शङ्खलिखितौ "आहारं मैथुनं निद्रां सन्ध्याकाले तु वर्ज्जयेत्। कर्म चाध्ययनञ्चैव तथा दानप्रतिग्रहौ"। स्कन्दपुराणे "रात्रौ दानं न कर्त्तव्यं कदाचिदपि केनचित्। हरन्ति राक्षसा यस्मात् तस्माद्दातुर्भयावहम्। विशेषतो निशीथे तु न शुभं कर्म शर्म्मणे। अतो विवर्जयेत् प्राज्ञो दानादिषु महानिशाम्। तथा "स्नानञ्चैव महादानं स्वाध्यायन्तु न तर्पणम्। प्रथमेऽब्दे न कुर्वीत महागुरुनिपातने"। आह ज्योतिःपराशरः "अग्न्याधेयं प्रतिष्ठाञ्च यज्ञदानाद्यभिग्रहान्। माङ्गल्यमभिषेकञ्च मलमासे विवर्जयेत्। वापीकूपतड़ागादिप्रतिष्ठोदङ्मुखे रवौ। दक्षिणाशामुखे कुर्वन् न तत्फलमवाप्नुयात्। बाले वा यदि वा वृद्धे शुक्रे वास्तमुपागते। मलमासइवैतानि वर्जयेद्यत्नतः सदा"।

अथ निषिद्धस्यापि धर्मविशेषेण पुण्यकालत्वमभिधीयते। देवलः "राहुदर्शनसंक्रान्तिविवाहात्ययवृद्धिषु। स्नानदानादिकं कुर्य्युर्निशि काम्यव्रतेषु च"। वृद्धवसिष्ठः "ग्रहणोद्वाहसंक्रान्तियात्रादिप्रसवेषु च। दानं नैमित्तिकं ज्ञेयं रात्रावपि तदिष्यते"। विष्णुधर्मोत्तरे "पूजनन्त्वतिथीनाञ्च पान्थानामपि पूजनम्। तच्च रात्रौ तथा ज्ञेयं गवामुक्तञ्च पूजनम्"। महाभारते "रात्रौ दानं न शंसन्ति विना त्वभयदक्षिणाम्। विद्यां कन्यां द्विजश्रेष्ठा! दीपमन्नं प्रतिश्रयम्"। श्रीमार्कण्डेयपुराणे "महानिशा तु विज्ञेया मध्यस्थं प्रहरद्वयम्। स्नानं तत्र न कुर्वीत काम्यनैमित्तिकादृते"। विश्वामित्रः "महानिशा द्वे घटिके रात्रौ मध्यमयामयोः। नैमित्तिकन्तथा कुर्य्यान्नित्यन्तु न मनागपि"।

अथ निमित्तानुरोधेन सदा पुण्यकालाः। विष्णुधर्म्मोत्तरे "कालः सर्वोऽपि निर्दिष्टः पात्रं सर्वमुदाहृतम्। अभयस्य प्रदाने तु नात्र कार्य्या विचारणा। तदैव दानकालस्तु यदा भयमुपस्थितम्"। तथा "न कालनियमो दृष्टो दीयमाने प्रतिश्रये। तदैव दानमस्योक्तं यदा पान्थसमागमः। न हि काल प्रतीक्षेत जलं दातुं तृषान्विते। अन्नोदकं यद्वा देयमित्याह भगवान्मनुः"। स्कन्दपुराणे "अर्द्धप्रसूतां गां दद्यात् कालादीनविचारयन्। कालः स एव ग्रहणे यदा सा द्विमुखी तु गौः"। व्यासः "आसन्नमृत्युना देया गौः सवत्सा तु पूर्ववत्। तदभावे तु गौरेव नरकोद्धरणाय वै। तदा यदि न शक्नोति दातुं वैतरणीन्तु गाम्। शक्तोऽन्योऽरुक् तदा दत्त्वा श्रेयो दद्यान्मृतस्य च"। वराहपुराणे "व्यतीपातोऽथ संक्रान्तिस्तथैव ग्रहणं रवेः। पुण्यकालास्तदा सर्वे यदा मृत्युरुपस्थितः। तदा गोभूहिरण्यादि दत्तमक्षयतामियात्"। तथा "यावत् काल सुते जाते न नाड़ी छिद्यते नृप!। चन्द्रसूर्य्योपरागेण तमाहुः समयं समम्"। विष्णुधर्म्मोत्तरे "अच्छिन्ननाड्यां यद्दत्तं पुत्रे जाते द्विजोत्तमाः!। संस्कारेषु च पुत्रस्य तदक्षय्यं प्रकीर्त्तितम्"। मत्स्यपुराणे "यदा वा जायते वित्तं चित्तं श्रद्धासमन्वितम्। तदैव दानकालः स्याद्यतोऽनित्यं हि जीवितम्"। इति कालनिरूपणम्।

अथ देशाख्यं दानाङ्गमुपवर्ण्यते। तत्र देवीपुराणे "सर्वे शिवाश्रमाः पुण्याः सर्वा नद्यः शुभप्रदाः। दानस्नानोपवासादिफलदाः सततं नृणाम्"। आह विष्णुः "चातुर्वर्ण्यव्यवस्थानं यस्मिन् देशे न विद्यते। स म्लेच्छदेशो विज्ञेय आर्य्यदेशस्ततः परः"। भविष्यपुराणे "न हीयते यत्र धर्म्मश्चतुष्पात् सकलो द्विज!। स देशः परमो नित्यं सर्वपुण्यतमो मतः। विद्वद्भिः सेविती यश्च यस्मिन् देशे प्रवर्त्तते। शास्त्रोक्तश्चापि विप्रेन्द्र! स देशः परमोमतः"। याज्ञवल्क्यः "यस्मिन् देशे मृगः कृष्णस्तस्मिन् धर्म्मान्निबोधत"। श्रीमार्कण्डेयपुराणे "सह्यस्य चोत्तरो यस्तु यत्र गोदावरी नदी। पृथिव्यामपि कृत्स्नायां स प्रदेशोऽतिपावनः"। व्यासः "गङ्गाद्वारे प्रयागे च अविमुक्ते च पुष्करे। नगरे चाट्टहासे च गङ्गासागरसङ्गमे। कुरुक्षेत्रे गयायाञ्च तीर्थे वाऽमरकण्टके। एवमादिषु तीर्थेषु दत्तमक्षयतामियात्। सर्वतीर्थमयी गङ्गा तत्र दत्तं महाफलम्"। स्कन्दपुराणे "वाराणसी कुरुक्षेत्रं प्रयागः पुष्कराणि च। गङ्गा समुद्रतीरञ्च नैमिषामरकण्टकम्। श्रीपर्वतमहाकालं गोकर्णं वेदपर्वतम्। इत्याद्याः कीर्त्तिता देशाः सुरसिद्धनिषेविताः। सर्वे शिलोच्चयाः पुण्याः सर्वा नद्यः ससागराः। गोसिद्धमुनिवासाश्च देशाः पुण्याः प्रकीर्त्तिताः। एषु तीर्थेषु यद्दत्तं फलस्यानन्त्यकृद्भवेत्"। पद्मपुराणे "गङ्गा चोदङ्मुखी यत्र यत्र प्राची सर-